



**En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem (SOU
2025:14)**
(KN2025/01042)

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet har genom remiss anmodats att yttra sig i rubricerat ärende. Fakultetsnämnden får härmed lämna följande synpunkter.

Allmänt

Juridiska fakultetsnämnden tillstyrker i huvudsak utredningens förslag. Fakultetsnämnden delar utredningens bedömningar gällande behoven av en renodlad miljöstraffrätt och ett effektivare sanktionssystem, om sanktionsväxling och åtgärder för förbättrade möjligheter att upptäcka och beivra brott på det miljörättsliga området. Utredningen är väl genomförd och förslagen vilar på en gedigen grund och lyfter på ett välbehövligt sätt in miljöbrottsligheten i en bredare rättslig systematik. Utredningens förslag skapar förutsättningar för en behövlig förstärkning av miljöstraff- och sanktionssystemet och bidrar till bättre rättslig systematik.

Åtgärder för att förebygga miljöbrottslighet

Problembild och behov på miljöstraffrättsområdet belyses väl, inte minst behovet att möta relevanta delar av miljöbrottslighet som ekonomisk brottslighet, ibland även kopplad till organiserad brottslighet. Utredningen föreslår en rad viktiga åtgärder för att effektivare förebygga och utredning av denna typ av brottslighet, exempelvis vandelsprövning för utövare av tillstånds- och anmälningspliktig verksamhet, men också en utvecklad myndighetssamverkan där också polismyndigheterna får en större och mer aktiv roll. Särskilt viktigt att understryka är det viktiga kravet på åtskillnad av och respekt för myndigheternas olika roller och uppdrag som utredningen lyfter fram. Fakultetsnämnden delar utredningens ställningstaganden och tillstyrker förslagen i denna del.

Sanktionsväxling och renodling av miljöstraffrätten

Fakultetsnämnden delar utredningens övervägningar och tillstyrker förslagen om sanktionsväxling och renodling av miljöstraffrätten. Vi delar utredningens bedömningar gällande utökad användning av sanktionsavgifter, liksom att de ska beslutas av tillsynsmyndigheterna som utgångspunkt. Utredningens förslag kan också ge bättre möjligheter för en starkare straffrättslig praxisutveckling och en ändamålsenlig arbetsfördelning inom



miljöstraffrättsområdet. Förslagen är väl förankrade i grundläggande principer för kriminalisering och förvaltningsrättsliga sanktioner, och tar hänsyn till grundläggande mänskliga rättigheter.

Fakultetsnämnden ser positivt på förslaget att förtydliga spärren mot dubbelbestraffning i lag. Utredningens förslag rör främst dubbling av straff och sanktionsavgift. Det bör i sammanhanget noteras att det i framtiden kan komma att krävas väl avvägda klargöranden också av hur dubbling av administrativa sanktioner bör hanteras, då med beaktande av exempelvis praxisutvecklingen i europarättslig kontext gällande områden som finansmarknadskontroll mm. I sammanhanget noterar också fakultetsnämnden de överväganden som görs i remissen beträffande behov av att kunna framställa yrkanden om miljöstraffsavgift i allmän domstol i samband med åtal för brott. De skäl som förs fram mot att införa en sådan ordning är att det inte bör bli aktuellt att ålägga både straffansvar och miljöstraffsavgift. Ett skäl som lyfts fram för möjligheten att föra talan om skattetillägg i allmän domstol är emellertid också att ett skattetillägg bör kunna meddelas på objektiva grunder även om ett åtal för skattebrott skulle ogillas på subjektiva grunder (prop. 2014/15:131). Fakultetsnämnden saknar överväganden i fråga om motsvarande resonemang skulle kunna göras gällande även när det gäller straffansvar för något av miljöbrottet i relation till miljöstraffsavgift. Med dessa anmärkningar lämnar vi utredningens förslag utan erinran i denna del.

Skärpt straffrättsreglering

Juridiska fakultetsnämnden ställer sig positiv till att miljöbrotten flyttas över från miljöbalken till en särskild miljöstrafflag. Syftet med att samla bestämmelserna om miljöstraffrätt i miljöbalken var att effektivisera de skilda straffbestämmelser som tidigare fanns i olika lagar. För tydligare koppling till miljöbalkens materiella bestämmelser och för att lyfta straffregleringarnas centrala betydelse i miljörätten, placerades dessa straffregleringar i miljöbalken (se prop. 1997/98:45 del 1 s. 519–521). Som utredningen beskriver har inte flytten till miljöbalken medfört att bestämmelserna har blivit effektiva såsom avsågs (se SOU 2025:14 s. 746–748). Man bör inte underskatta den praktiska betydelsen av att straffrättsliga bestämmelser bryts ut och hanteras på straffrättsliga premisser, snarare än som en mindre del av ett regelverk som i övrigt skiljer sig från straffrätten i fråga om exempelvis systematik och intresseavvägningar. Utredningens förslag om renodling och sanktionsväxling kan också förbättra förutsättningarna för att stärka miljöstraffrättens roll och utveckling. Vi ser inte att intresset av en samlad miljöstraffsreglering överväger behovet av att stärka miljöstraffrättens roll och tydlighet i dagens samhälle och förordar utredningens lösning. Vi tillstyrker därför utredningens förslag i denna del.

Det sagt framstår det som angeläget att se över om inte straffbuden fortsatt kan förenklas. Jämfört med annan strafflagstiftning, även på specialstraffrättens område, är i det närmaste samtliga miljöbrott mycket



ordrika och uppbyggda med kedjor av kumulativa eller alternativa rekvisit. Att hantera så komplicerade bestämmelser blir en utmaning i synnerhet i en straffprocessuell kontext. Legalitetsprincipen ställer knappast krav på en sådan detaljnivå, och det kan ifrågasättas om EU-rätten kräver en sådan implementering; så har i vart fall inte varit nödvändigt i många andra straffbud som utgör implementeringar av EU-rätt.

Ett exempel på det precis sagda är de många och skiftande varianter av s.k. abstrakta farerekvisit som förekommer i synnerhet i 29 kap. 1 §, en reglering som i det avseendet såvitt känt saknar motstycke i svensk rätt. Risker är inte obetydliga att en tillämpare misstar sig om de olika alternativen eller har svårt att överblicka dem (jfr t.ex. resonemanget om fara i remissen på s. 694). De många nyanser som man velat fånga i prop. 2005/06:82 s. 141 f. borde kunna fångas exempelvis med uttrycket ”ägnat att”, för att anknyta tydligare till andra straffrättsliga bestämmelser. Det kan i sammanhanget noteras att ”abstrakt fara” är ett mycket oklart begrepp, som mest är en samlingsterm på olika typer av möjlighetsrelationer som ofta uttrycks med termer som ”ägnat att” eller ”kan” (se t.ex. Asp m.fl., Kriminalrättens grunder, 2 uppl. 2013 s. 100 f.). Den avgörande frågan är i vilken utsträckning en bedömning av risk eller möjlighet ska göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet snarare än utifrån schabloniserade typsituationer. Svaret på den frågan varierar mellan olika straffbud, men utvecklas bättre i förarbetsuttalanden, rättspraxis och doktrin än i själva straffbudet, där alternativen snarare riskerar att bidra till förvirring.

En förenkling av själva bestämmelserna skulle alltså sannolikt också ha viss betydelse för att få till en ökad tillämpning av bestämmelserna. Exempelvis i samband med implementeringen av 2024 års miljöbrottsdirektiv vore det därför värdefullt att göra en översyn av bestämmelserna.

Avslutande ord

Juridiska fakultetsnämnden ser positivt på utredningens förslag som kan skapa förutsättningar för ett effektivare och mer ändamålsenligt sanktionssystem på miljörättsområdet. Fakultetsnämnden tillstyrker förslagen, men noterar samtidigt fortsatta utvecklingsbehov.

Förslag till yttrande i detta ärende har upprättats av Gustaf Almkvist, docent i straffrätt, Henrik Josefsson, docent i miljö rätt, samt Annika Nilsson, docent i offentlig rätt. Yttrandet har på delegation avgivits av fakultetens dekanus, professor Anna Singer.

Anna Singer